

EVALUERING 2023 – STYREGRUPPEN FOR OPRYDNING EFTER TIDLIGERE AMERIKANSK MILITÆR TILSTEDEVÆRELSE I GRØNLAND

Ref. Mathe
Jan. 2024

Evaluering af udmøntningen af den politiske aftale om oprydning efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse i Grønland (2018-23)

*Marraq - Depot A. Området blev brugt til at deponere jernskrot inden udskibning.
Foto: Kommuneqarfik Sermersooq til brug for Styregruppen for oprydning efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse i Grønland*

Indhold:

Samarbejdets ramme

Status på aftalens udmøntning

Evaluering af udmøntningen

Udmøntning af aftalen efter 2023

Anbefaling

Evaluering af udmøntningen af den politiske aftale om oprydning efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse i Grønland

1. Samarbejdets ramme

Aftale om oprydning efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse i Grønland

Den 11. januar 2018 underskrev Formanden for Naalakkersuisut og miljø- og fødevareministeren en aftale om oprydning efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse i Grønland, på lokaliteter som ikke længere er i anvendelse, og som ikke er overdraget til andre eller omfattet af øvrige aftaler. Som en del af opgaven tages der for de berørte lokaliteter stilling til behovet for vurdering af forurening på lokaliteten og den mulige recipientpåvirkning med henblik på registrering af miljøtilstanden samt vurdering af, om der skal foretages miljøbeskyttende foranstaltninger. I forsvarsforligsperioden 2018-2023 var der afsat 180 mio. kr. til oprydningen. **Senest i 2023 skal styregruppen jf. den politiske aftale, evaluere forløbet, herunder organiseringen, gennemførte og igangsatte aktiviteter samt behovet for at fortsætte arbejdet.** De uforbrugte midler er videreført i Finansloven for 2024. Nedenfor følger dels styregruppens evaluering af udmøntningen til og med 2023 dels anbefalinger til fortsat udmøntning efter 2023.

Styregruppen og de offentlige bygherrer

I henhold til aftalen blev der nedsat en **grønlandsk-dansk styregruppe**, som er ansvarlig for udmøntning af aftalen. Miljøministeriet, der er formand, samt Departement for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø og Forsvarsministeriet, som bevillingshavende myndighed, er faste medlemmer af Styregruppen. Styregruppen træffer i fællesskab bl.a. beslutning om, hvor oprydningsindsatsen skal gennemføres, og hvad oprydningen omfatter. De politiske aftaleparter besluttede i januar 2019 at invitere Kommuneqarfik Sermersooq til at deltage i styregruppen, idet parterne har ønsket, at kommunen tager del i aftalens udmøntning, som bygherre, på lokaliteter omfattet af aftalen, som er beliggende i kommunen. Der, hvor ingen grønlandsk myndighed eller institution varetager bygherreansvaret for et projekt, varetages det af Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse. Dette har hidtil været gældende for lokaliteter i de øvrige grønlandske kommuner end Kommuneqarfik Sermersooq. De øvrige kommuner har hidtil været inddraget af Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse som myndigheder mv.

Det er forventningen, at de grønlandske kommuner fra februar 2024 drøfter, hvorvidt de fremover vil lade sig repræsentere af en fælles repræsentant i styregruppen, som afløser for Kommuneqarfik Sermersooq's nuværende repræsentation. Den konkrete planlægning ift. de resterende lokaliteter afventer kommunernes stillingtagen til deres fremtidige roller i samarbejdet, herunder om deres evt. ønsker ift. bygherreansvar for projekter på de resterende lokaliteter. I forhold til de allerede igangsatte projekter forventes bygherreansvaret at være fordelt som hidtil.

2. Status på aftalens udmøntning

Styregruppen trådte sammen i løbet af foråret 2018 og har kontinuerligt arbejdet for, at udmøntningen sker via tæt inddragelse af og i nogle tilfælde ved grønlandske myndigheder og institutioner. Ved opgavens start i 2018 var kendskabet til lokaliteternes aktuelle status begrænset. Foruden den politiske aftales ramme er det primære dokument for at afgøre hvilke lokaliteter, der er omfattet af opgaven, **Udenrigsministeriets svar til Folketingets Grønlandsudvalg om områder, der har været en del af forsvarsaftalen siden dens indgåelse i 1951**. Svaret indeholder desuden oplysninger om den amerikanske militære tilstedeværelse i Grønland inden forsvarsaftalen af 1951¹.

Endvidere har udredningsprojektet om aktivitets- og affaldskortlægning i det åbne land, fra perioden 2001 – 2009 bidraget med viden, hvor der er foretaget en registrering/klassificering m.m. på baggrund af arkivgennemgang, interviews, m.m. Derudover er der anvendt andre kilder primært bestående af historiske værker, formelle og uformelle optegnelser, fotos m.m.

Styregruppen arbejder med dette udgangspunkt ud fra **en besigtigelsesliste med aktuelt 17 lokaliteter** (bilag). Behovet for besigtigelse har dels omfattet vurdering af den kulturelle/historiske interesse², dels planlægning af miljøundersøgelser og oprydningsindsatser. Derudover har styregruppen udarbejdet en 'undersøgelsesliste' med aktuelt yderligere 10 lokaliteter, som i sin tid er oprettet af det amerikanske militær, men hvor der er behov for yderligere vurdering af, hvorvidt en besigtigelse vil tjene aftalens formål. Endelig vurdering af disse lokaliteter udestår (se afsnit 4 nedenfor).

I det følgende beskrives den overordnede status på udmøntningen. En mere detaljeret status for de enkelte lokaliteter findes i bilaget.

Status for besigtigede lokaliteter

Siden 2019 har Kommuneqarfik Sermersooq forestået oprydningsindsatser på Østkysten ved Ikateq og Ittoqqortoormiit (Hvalrosbugten) samt på Vestkysten ved Marraq. Ikateq, som er et tidl. landingsbaneområde med betydelige mængder materiel, er aktuelt delvist opryddet. Kommuneqarfik Sermersooq er i færd med at forberede restoprydningen, som efter planen skal igangsættes i sensommeren 2024. I forhold til Marraq og Ittoqqortoormiit (Hvalrosbugten) er oprydning og bortskaffelse af materiel og affald gennemført og her afventer styregruppen Kommuneqarfik Sermersooq's afslutningsnotat for at kunne lukke sagerne og få dem registreret ved de relevante grønlandske myndigheder.

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse har fra 2020 desuden på i alt 8 lokaliteter forestået udarbejdelse af en række historikere, samt besigtigelser, forundersøgelser og kortlægninger. Det drejer sig om tre lokaliteter i Sydgrønland (Bluie West 3, Camp Corbett, Artillery Point) og på Vestkysten, Bluie West 5 (Aasiat), Bluie West 9 (Cruncher Island), Loranstationen Nipisat ved Diskobugten, samt på to nordvestlige lokaliteter, Sabine Island i Melvillebugten og Kap Atholl. På Loranstationen Nipisat og Sabine Island er der indtil videre alene tale om udarbejdelse af historikere på baggrund af arkivmaterialer. Se nærmere for status i bilag 1.

I forhold til 9 af disse 11 lokaliteter har Grønlands Nationalmuseum og Arkiv foretaget besigtigelser. Museet har gennemført besigtigelser i perioden 2019-22 på alle lokaliteterne, på nær Loranstationen Nipisat ved Diskobugten samt Ittoqqortoormiit (Hvalrosbugten), hvor det forudgående kendskab samt kommunens fotodokumentation mv. i relation til sidstnævnte (Hvalrosbugten) har været

¹ Udenrigsministerens svar på GRU alm. del - spm. 28 (Folketingssamlingen 2017-18)).

² jf. Inatsisartutlov nr. 11 af 19. maj 2010 om fredning og anden kulturarvsbeskyttelse af kulturminde.

tilstrækkeligt. Nationalmuseet har udarbejdet rapporter med anbefalinger, der i de fleste tilfælde betyder, at museet som kulturmyndighed ikke anbefaler at lade anlæg og materialer forblive på lokaliteten. I og med museet ikke har rejst fredningssager, men alene givet anbefalinger, er det op til den pågældende kommune at træffe afgørelse om, hvorvidt anbefalingerne skal følges i form af lokalplanstillæg, der fastlægger, hvad der bør bevares på stedet for eftertiden. Eksempelvis er der vedrørende lokaliteten i Ikateq tale om, at museet har anbefalet at lade dele af det efterladte materiel forblive på stedet. På den baggrund har Kommuneqarfiik Sermersooq i efteråret 2021 vedtaget et lokalplanstillæg, der beskriver, hvilket materiel mv. der skal forblive på stedet i lyset af Nationalmuseets anbefalinger samt borgerdialog.

Status for resterende lokaliteter på besigtigelseslisten

I forhold til den foreløbige besigtigelsesliste med 17 lokaliteter er der en lokalitet i Kommune Kujalleq, (Gamatron) og fem lokaliteter, som alle ligger på Østkysten i Kommuneqarfiik Sermersooq, hvor der udestår besigtigelse og kulturhistorisk vurdering fra museet. Lokaliteterne på Østkysten er: Cape Cort Adeler (vejrmeldestation), Skjoldungen (vejrmeldestation), Commanche Bay/Atterbury Dome (Redningsstation), Qutdleq (Loran station) og Orssuiagssuiaq (Loran station).

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse vil efter planen gå videre med projektering af Gamatron i 2024. Besigtigelse og projektering ift. de 5 lokaliteter på Østkysten afventer Kommuneqarfiik Sermersooq beslutning om, hvorvidt kommunen påtager sig bygherrerollen for besigtigelse og evt. oprydning på disse lokaliteter.

Der er med udgangen af 2023 anvendt ca. 35 mio. kr. af bevillingen på 180 mio. kr., idet restbevillingen herefter udgør ca. 160 mio. kr. (PL2023). Derudover er der anvendt betydelige, men ikke medregnede ressourcer i styregruppemedlemmernes egne organisationer (departementerne og delvist hos Kommuneqarfiik Sermersooq) til aftalens håndtering og udmøntning over den 6-årige periode.

Ikateq - ca. 14.000 tønder er blevet samlet sammen hidtil. Billedet er taget, da der var ca. 8000. De indsamlede tønderne er afskibet. Foto: Kommuneqarfiik Sermersooq til brug for Styregruppen om oprydning efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse i Grønland

3. Evaluering af udmøntningen

- Erfaringer og udfordringer

Fra aftalens indgåelse har der, blandt andet på grund af det begrænsede forkendskab til forholdene været betydelig usikkerhed om, ikke alene hvorledes opgaven skulle løses, men også hvorvidt styregruppen kunne gennemføre udmøntningen af den politiske aftale inden for den 6-årige tidsramme, der var afsat til og med 2023. **Foruden det begrænsede forkendskab til lokaliteterne, har der vist sig en række andre faktorer, der har bidraget til at udmøntningen har vist sig at være mere kompliceret og langvarig end umiddelbart forventet.** Nogle af disse faktorer hænger sammen med de myndighedskrav, som udmøntningen har vist sig underlagt, men det har også handlet om andre tidskrævende forhold, der ikke indledningsvis har kunnet være forudset.

Faktorer som i særlig grad har påvirket udmøntningens tidsforløb:

- 1) **Styregruppens processer:** Der er indledningsvis anvendt en del tid på at klarlægge de juridiske og praktiske rammer for samarbejdet mellem grønlandske og danske myndigheder i aftalens udmøntning, herunder forholdet mellem styregruppen og de offentlige bygherrer, der har ansvar for den konkrete udmøntning ift. lokaliteterne. Endvidere har det fra begyndelsen været et vigtigt hensyn, at styregruppens medlemmer har den fornødne tid til at forholde sig til de spørgsmål, der har skullet tages stilling til. Erfaringen har været, at den tid styregruppens medlemmer har kunnet afsætte til opgaverne i perioder har gjort sagsbehandlingstiden relativt lang både i forhold til at få generelle forhold afklaret og i forhold til konkrete projektplaners vurdering og godkendelse. Bygherrernes tidsforbrug ift. udarbejdelse af planer, udbud, afrapportering mv. har også i flere tilfælde bidraget til forlængelse af projektperioder.
- 2) **Kulturmyndighedernes inddragelse.** De gennemførte og igangsatte besigtigelses- og oprydningsaktiviteter tegner et billede af, at spørgsmålet om kulturbevaring versus rydning har spillet en betydeligt større rolle i udmøntningen end forudset ved den politiske aftales indgåelse. I optakten til aftalens indgåelse samt da styregruppen indledte sit arbejde var spørgsmålet om at bevare anlæg og materiel ikke et tema. I den politiske aftale er der alene en generel bestemmelse om, at styregruppen skal afklare myndighedsforhold knyttet til de planlagte aktiviteter. Spørgsmålet om kulturbevaring har indebåret tid til afklaring i styregruppen om Nationalmuseets rolle i arbejdet samt tid afsat til Nationalmuseets besigtigelse, vurdering og afrapportering vedr. kulturbevaring.
- 3) **Politisk stillingtagen til Nationalmuseets anbefalinger.** Kommunalpolitiske processer ift. at beslutte, om der skal ske bevaring af efterladte anlæg og materiel mv. på lokaliteterne i lyset af Nationalmuseets anbefalinger har vist sig som en betydelig faktor ift. planlægning og gennemførelse af projekter. Det blev ikke ved den politiske aftales indgåelse identificeret som et element og dermed heller ikke anset som en tidsfaktor.
- 4) **Afklaring af ejerforhold og brugsret til lokaliteterne.** Der har været eksempler på, at arealerne i dag har brugere, som der skal tages hensyn til, når der ryddes op. Der er eksempler på, at kommuner ikke umiddelbart har kunnet afklare, om efterladte bygninger mv. har været overdraget til private efter det amerikanske forsvar har forladt stedet, og om de nu hvor de henligger efterladt formelt stadig er tildelt private. Der kan i henhold til aftalen ikke påbegyndes oprydning, hvis ejerskabet og brugsretten ikke er afklaret. Endelig er der eksempler på tidligere

amerikanske lokaliteter til militær brug, hvor myndigheder eller offentlige institutioner, efter amerikanernes tilstedeværelse, har overtaget eller opført bygninger mv. som ikke længere er i brug, og hvor der således er efterladt anlæg, materiel mv., der ikke er amerikanske efterladenskaber. I disse tilfælde har styregruppens udgangspunkt været, at bygherren skal forsøge at indgå aftale med den aktuelt ansvarlige myndighed eller offentlige institution, så deres efterladte bygninger og materiel samtidig opryddes og bortskaffes af styregruppens bygherrer, mod at pågældende betaler for egen andel. Oprydning af tidligere amerikansk materiel foretages ikke, før en sådan aftale er forsøgt indgået. Hvis aftalen ikke kan indgås, kan styregruppen alene godkende bygherrernes oprydning af det materiel og de efterladenskaber, som er omfattet af aftalen om tidligere amerikansk militær tilstedeværelse.

- 5) **Covid-situationen i 2020 og 2021** har bidraget til forsinkelse af besigtigelser, dog i relativt beskedent omfang.
- 6) **Vejret, herunder tidlig is (i fjorden)** har ad flere omgange forhindret afhentning per skib af færdigopryddet materiel på Østkysten, Ittoqqortoormiit (Hvalrosbugten).

Styregruppen vurderer samlet set, at grundig inddragelse af grønlandske myndigheder og interessenter er helt afgørende for gode løsninger ift. de enkelte lokaliteter. **Grundig inddragelse og afklaring må således også fremadrettet være fremgangsmåden.** En af de centrale forudsætninger for denne tilgang er, at det efterladte amerikanske materiel og affald har befundet sig, hvor det er (generelt på afsondrede lokaliteter), siden 1940, 1950'erne eller evt. 60erne. Det vurderes ikke at fordre akut indgriben med hastige miljøundersøgelser eller afværgeforanstaltninger. Styregruppen finder samtidig, at den grundige inddragelse af myndigheder og interessenter har været væsentlig for at sikre, at der ikke er foretaget oprydning eller andre tiltag på lokaliteterne, som grønlandske myndigheder ikke har billigt eller fundet grundlag for.

På baggrund af ovenstående faktorer har styregruppen og bygherrerne **opnået betydelig læring, ligesom visse generelle og specifikke forhold er afklaret, så erfaringerne fremadrettet kan danne grundlag for en mere effektiv udmøntning af aftalen.** Det er dog fortsat styregruppens forventning, at flere af de identificerede faktorer også fremadrettet vil medvirke til, at der bliver tale om langstrakte implementeringsopgaver. Det er derfor vigtigt, at arbejdet prioriteres af de myndigheder, der skal give de nødvendige tilladelser samt styregruppens medlemmer, som skal være med til at træffe beslutning om fremgangsmåden, som benyttes til at gennemføre de enkelte projekter.

4. Udmøntning efter 2023

Afslutning ift. de 17 lokaliteter på den foreløbige besigtigelsesliste

Udmøntning af den politiske aftale efter 2023 kan fortsætte ved anvendelse af restmidlerne, der er videreført på finansloven for 2024.

På baggrund af erfaringerne hidtil finder styregruppen, at det ikke er muligt at give et kvalificeret estimat for, hvad det vil koste at afslutte behandlingen af de 17 aktuelt omfattede lokaliteter, idet der fortsat udestår besigtigelser, projektering mv. I forhold til hvad de samlede udgifter til aftalens udmøntning kan løbe op i, er der desuden grund til at påpege, at det ikke kan udelukkes, at der vil blive tilføjet yderligere lokaliteter, ud over de aktuelle 17.

Planlægningen af en del af de resterende indsatser afventer den aktuelle reorganisering af kommunernes deltagelse i udmøntningen, som er nævnt indledningsvis. Styregruppen vil i 2024 færdiggøre en samlet oversigt over tidsplaner for de 17 lokaliteter. Herunder vil oversigten indeholde planlagte tidspunkter for, hvornår afslutningsnotater forventes at kunne blive forelagt styregruppen. I det fortsatte arbejde vil styregruppen bestræbe sig på at følge principperne i den politiske aftale om, at prioritering og oprydning skal ske på en måde, der sikrer mest hensigtsmæssig og omkostningseffektiv oprydning på hver enkelt lokalitet. Styregruppen vil således i forbindelse med sine beslutninger nøjere overveje, om de relevante oprydningsaktiviteters ressourceforbrug og påvirkning af naturen må formodes at være hensigtsmæssig set i forhold til de effekter, der vil kunne opnås ved oprydningen.

Styregruppens stillingtagen til lokaliteter, som ikke har været en del af besigtigelseslisten hidtil.

Der er i styregruppen rejst spørgsmål om, hvorvidt der i områderne omkring de civile lufthavne Narsarsuaq og Kangerlussuaq findes tidligere amerikanske militære lokaliteter (stationer, depoter mv.), hvor amerikansk efterladt materiel og affald stadig forefindes, og som ikke er dækket af andre aftaler.

Dertil kommer yderligere lokaliteter, der oprindeligt blev etableret af amerikanerne på afsondrede steder, og hvor det ikke er lykkedes styregruppen at få indikationer på, om de i dag rummer tilgængeligt materiel eller affald. Der er tale om følgende lokaliteter: Narsaq point i Sydgrønland; to lokaliteter nær Flådestation Grønnedal og Ivittut minen i Vestgrønland; tre sites på indlandsisen, der tidligere har været tilknyttet Pituffik Space Base (Ice Cap Site One & Two samt testlokaliteten Camp Fistclench).

Det er vurderingen, at yderligere afklaring vedr. ovennævnte lokaliteter må ske via dialog med relevante myndigheder eller institutioner, som måtte have viden om forholdene på disse lokaliteter i dag.

Hvad angår to nordøstgrønlandske lokaliteter (Ella Ø og Eskimonæs), som ligger i Nationalparken, er udgangspunktet, at da disse er fredede, og derfor som udgangspunkt ikke kan tilgås i oprydningsøjemed, bør man ikke foretage sig mere i relation til disse lokaliteter i regi af denne politiske aftale.

5. Anbefaling

Styregruppens opdrag er at udmønte den politiske aftale. **Styregruppen finder, at der fortsat er en række lokaliteter der, jf. evalueringen og bilaget, enten bør færdigopryddes eller besigtiges og i relevant omfang opryddes.**

Styregruppens anbefaling er, at den økonomiske ramme for den politiske aftales udmøntning for perioden efter 2023 bør bestå af restbevillingen (dvs. restmidler af den bevilling der blev givet ved Aktstykke til formålet i 2018). Hvis det måtte vise sig ikke at være tilstrækkeligt til at dække omkostningerne i forbindelse med aktuelt udestående projekter, vil bevillingsspørgsmålet, jf. den politiske aftale, kunne tages op med de bevilgende myndigheder.

Styregruppen vil fortsat, jf. den politiske aftale, give en skriftlig status årligt til aftaleparterne (juni-status). I forbindelse med styregruppen i løbet af 2024 færdiggør planlægningen vedr. de resterende lokaliteter på besigtigelseslisten, vil styregruppen angive hvilket år den forventer at kunne afslutte udmøntningen af de pågældende opgaver og afrapportere endeligt til aftaleparterne.

Bilag: Status på fremdrift i oprydningsopgaven efter tidligere amerikansk militær tilstedeværelse i Grønland 17 lokaliteter.

Nr. loka- litet	Lokalitet/Byg- herre	Besigtigelse	Oprydning	GNMA	Kom- mune	Afslut- ningsnotat (SG Selv- styre)	Regi- strering
1	BE2/Ikateq	2018	✓	✓	Sermer- sooq		
2	BW4/Marraq	2018	✓	✓	Sermer- sooq	Under ud- arbej- delse.	
3	Nipisat Disko				Qeqerta- lik		
4	Qutdleq				Sermer- sooq		
5	Gamatron				Kujaleq		
6	BW3/Simiutaq	2020		✓	Kujaleq		
7	BW9/Cruncher Island	2021		✓	Qeqqata		
8	BW5/Aasiaat	2021		✓	Qeqerta- lik		
9	BE3/Whalerus Bay	2020	✓	✓	Sermer- sooq	Forventet 2024	
10	Cape Cort Ade- ler				Sermer- sooq		
11	Skjoldun- gen/Louis Bo- plads				Sermer- sooq		
12	Artillery Point	2020		✓	Kujalleq		
13	Camp Corbett	2020		✓	Kujalleq		
14	Atterbery Dome/ Commanche Bay				Sermer- sooq		
15	Kape Atholl	2022		✓	Avan- naata		
16	Sabine Island	2022 (af GNMA)	Fredet om- råde, få ef- terladen- skaber, hvorfor op- rydning ikke vil finde sted	✓	Avan- naata	Forventet 2024	
17	Orssuiagssuiq				Sermer- sooq		

Status pr. udgangen af 2023 for 12 af de 17 lokaliteter, jf. skema ovenfor.

Lok. 1. BE2/Ikateq: oprydningsprojektet fortsætter i 2024

Der er i 2019 og 2020 gennemført oprydningsaktiviteter og miljøundersøgelser i flere faser på det tidligere flybaseområde Ikateq i Østgrønland. Nationalmuseet kortlagde i 2018 området og udarbejdede en rapport, som anbefaler at dele af det efterladte materiel forbliver på stedet af kulturbevaringshensyn. Kommuneqarfiik Sermersooq har med bygherrerådgiverforestået de hidtidige oprydninger og miljøundersøgelser, hvor der er udført miljøundersøgelser og vurderinger for kommunen. Kommunen har i efteråret 2021 vedtaget et lokalplanstillæg, der beskriver, hvilket materiel mv. der skal forblive på stedet i lyset af Nationalmuseets anbefalinger samt borgerdialog. Der er i foråret 2022 udarbejdet en plan for restoprydning på Ikateq. Kommunens besigtigelse forud for restoprydningen, med deltagelse af interesserede entreprenører var planlagt til at finde sted i sommeren 2023, men den er udsat til forsommeren 2024. Dermed arbejdes der fortsat på at kunne igangsætte og evt. færdiggøre oprydningen i eftersommeren/efteråret 2024.

Lok. 2. BW4/Marraq: oprydningsaktiviteter afsluttet i 2022

I 2019 og 2020 er der gennemført oprydningsaktiviteter og miljøscreening i flere faser på den tidligere nødlandingsbane ved Marraq, syd for Nuuk. Kommuneqarfiik Sermersooq er bygherre og har haft udførende rådgiver på miljøundersøgelser og vurderinger samt derudover haft bygherrerådgiver tilknyttet projektet. Kommuneqarfiik Sermersooq har på baggrund af besigtigelsesrapport fra Grønlands Nationalmuseum og Arkiv (Nationalmuseet) vedr. kulturbevaring ikke fundet anledning til at efterlade materiel på Marraq. Afslutningsnotatet forventes færdiggjort i 2024, hvori man bl.a. beskriver omfanget af de kulbrinter, der afgrænsede steder vil være på lokaliteten fremadrettet, og som vurderes ikke at udgøre en risiko for miljø og sundhed i forbindelse med arealanvendelsen.

Lok. 3. Nipisat Disko: Afklaring af ejerforhold udestår

Ejendomsstyrelsen er i dialog med Kommune Qeqertalik vedrørende afklaring af ejerforholdene på lokaliteten Nipisat (Loran station), idet det ikke er afklaret, hvorvidt bygninger og brugsret er solgt eller tildelt privat aktør. Oprydning kan i regi af den politiske aftale kun gennemføres hvis kommunen bekræfter, at bygninger, materiel mv. er registreret som offentlig ejendom uden tildeling af brugsret til ekstern aktør.

Lok 5. Gamatron: Forventes påbegyndt 2024

I nærheden af de tre tætliggende sydgrønlandske lokaliteter i Kujalleq Kommune findes yderligere en lokalitet, *Gamatron*, som indeholder mængder af gammelt jern (tønder mm.) og affald, som umiddelbart vurderes at indebære et oprydningsbehov i henhold til den politiske aftale. Gamatron blev i slutningen af 2023 overført med Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse som bygherre. Ejendomsstyrelsen vil iværksætte bearbejdning og planlægning af håndtering af lokaliteten i 2024, herunder under involvering af Nationalmuseet og med forventet besigtigelse ligeledes i 2024.

Lok. 6. BW3/Simiutaq: Indsatsen fortsætter efter 2023

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse har i 2020 sammen med rådgiver gennemført besigtigelser samt indledende miljøscreening (fase 1) på Bluie West 3. I 2021 er der udført supplerende miljøscreening (fase 2). Nationalmuseet deltog i fase 1 besigtigelsen og har i 2021 fremlagt rapport med anbefalinger vedr. kulturbevaring. Nationalmuseets anbefaling er, at BW3 frigives til rydning, dog med undtagelse af bevaring af en fundamentblok med inskriptioner og med behørig hensyn til nærliggende oldtidsfund. Kommune Kujalleq skal vurdere, om de vil følge Nationalmuseets anbefalinger og dermed udstede et lokalplanstillæg vedr. forholdene på stedet. Ejendomsstyrelsen er i dialog med Kommune Kujalleq vedrørende Nationalmuseets anbefalinger.

I maj 2022 er der gennemført udbudsforretning vedr. entreprenørydelser til oprydning af den sydlige del af Bluie West 3. På baggrund af de indkomne tilbud annullerede Ejendomsstyrelsen dog udbuddet, idet tilbuddene lå væsentligt højere end budgetestimat for opgaven. Der arbejdes på en ny plan for,

hvorledes lokaliteten udbydes til oprydning. Arbejdet forventes tidligst udført i 2024-2025, idet der endvidere udestår endelige afklaringer vedrørende brug af dele af lokaliteten. Lokaliteten er således efter amerikansk tilstedeværelse delvist overtaget og anvendt af andre og anvendes aktuelt af Selvstyrets teleselskab Tusass. De dele, der er overtaget af andre, indgår ikke i oprydningsopgaven, da det ikke er omfattet af den politiske aftale og således falder uden for den bevillingsmæssige hjemmel (FL § 12.14.05). Det samme gør sig gældende i relation til efterladt materiel og affald, som er placeret på lokaliteten efter amerikanernes tilstedeværelse. Departement for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø har siden januar 2023 været i dialog med Departementet for Boliger og Infrastruktur og Selvstyrets Bestyrelsessekretariat i relation til ansvaret for det, der ikke kan identificeres som efterladt af amerikanerne. Dialogen forventes at fortsætte i 2024. Hvis oprydningsprojekter i regi af den politiske aftale skal medtage materiel og affald, som er efterladt af andre end amerikanerne, skal der indgås aftale om bl.a. betaling for oprydningen med den/de ansvarlige.

Endelig afventer Ejendomsstyrelsen Departement for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljøes stillingtagen til anbefalinger til omfang af og tilgang til oprydning af Bluie West 3, for så vidt angår den del, der identificeres som tidligere amerikansk. Afhængig af hvornår denne afklaringer foreligger, vurderes oprydningsaktiviteter tidligst at kunne igangsættes 2. halvår af 2024.

Lok. 7. BW9/Cruncher Island: Indsatsen fortsætter efter 2023

Ejendomsstyrelsen har i 2021 gennemført besigtigelse og miljøscreening (Fase 1) af Bluie West 9, beliggende i Kommune Qeqqata. Afrapportering er under udarbejdelse, hvorfor eventuelt videre arbejde på lokaliteten således tidligst kan iværksættes i 2024. Nationalmuseet har i efteråret 2021 gennemført besigtigelse og afrapportering af stedet i henhold til lovgivningen om kulturmindebevaring. Nationalmuseets konklusion er, at de kulturpolitiske set kan frigives til oprydning.

Lok. 8. BW5/Aasiaat: Plan efter 2023: Indsatsen fortsætter efter 2023

Ejendomsstyrelsen har i 2021 gennemført besigtigelse og miljøscreening (Fase 1) af Bluie West 5 (Aasiaat radio og vejrmeldestation i byområdet), beliggende i Kommune Qeqertalik. Afrapporteringen er under udarbejdelse. Nationalmuseet har i efteråret 2021 gennemført besigtigelse og afrapportering af stedet i henhold til lovgivningen om kulturmindebevaring. Nationalmuseets konklusion er, at det kulturpolitiske set kan frigives.

I forbindelse med udførelsen af fase 1 er der fremkommet oplysninger om anden aktørs både senere og tidligere brug af hele eller dele af lokaliteten. Kun hvis der er bygninger, materiel mv. som offentlig ejendom uden tildeling af brugsret til ekstern aktør, kan oprydning i regi af den politiske aftale gennemføres. Dette forventes afklaret i 2024. Kommune Qeqertalik er blevet spurgt til ejerforhold, men er endnu ikke vendt tilbage herpå.

Lok. 9. BE3/Hvalrosbugten Ittoqqortoormiit: Oprydningsaktiviteter afsluttet i 2022

Kommuneqarfik Sermersooq har på opdrag fra styregruppen og efter dialog med Nationalmuseet i 2020-sæsonen afsluttet oprydning af en mindre lokalitet ved Ittoqqortoormiit i Østgrønland (Hvalrosbugten). Vejrforholdene har i både 2020 og 2021 umuliggjort den planlagte bortskaffelse af det indsamlede materiale med skib fra Ittoqqortoormiit. Bortskaffelsen til Nuuk blev gennemført i efteråret 2022. Et udkast til afslutningsnotat for Ittoqqortoormiit (Hvalrosbugten) vil blive udarbejdet efter samme skabelon som Marraq-afslutningsnotatet, efter sidstnævnte er godkendt af styregruppen.

Lok. 12. Artillery Point: Indsatsen fortsætter efter 2023

Ejendomsstyrelsen har i 2020 gennemført besigtigelser samt indledende miljøscreening (fase 1) sammen med rådgiver på Artillery Point. Nationalmuseet deltog i fase 1 besigtigelsen og har i foråret 2021 fremlagt rapport med anbefalinger vedr. kulturbevaring. Nationalmuseets anbefaling er, at den ikke ryddes for andet end 'løse genstande'. Kommune Kujalleq skal vurdere, om de vil følge Nationalmuseets anbefalinger og dermed udstede et lokalplantillæg vedr. forholdene på stedet. Ejendomsstyrelsen

er i dialog med Kommune Kujalleq vedrørende Nationalmuseets anbefalinger. Oprydningsarbejdet forventes derfor tidligst udført i 2024-2025.

Lok. 13. Camp Corbett: Indsatsen fortsætter efter 2023

FES har i 2020 gennemført besigtigelse samt indledende miljøscreening (fase 1) samt i 2021 udført supplerende miljøscreening (fase 2) sammen med rådgiver på Camp Corbett. Nationalmuseet deltog i fase 1 besigtigelserne og har i foråret 2021 fremlagt rapport med anbefalinger vedr. kulturbevaring på lokaliteten. Nationalmuseets anbefaling er, at lokaliteten frigives til rydning, dog med behørig hensyn til nærliggende oldtidsfund samt til det aktive fårehold, der er på Camp Corbett. Kommune Kujalleq skal vurdere, om de vil følge Nationalmuseets anbefalinger. Der pågår dialog med Kommune Kujalleq vedrørende Nationalmuseets anbefalinger. Oprydningsarbejdet forventes derfor tidligst udført i 2024-2025.

Lok. 15. Kap Atholl: Indsatsen forventes at fortsætte efter 2023

Ejendomsstyrelsen har i 2022 gennemført besigtigelse og miljøscreening (Fase 1) af Kap Atholl, beliggende i Kommune Avannaata. Den i 2021 planlagte besigtigelse og miljøscreening (Fase 1) på lokaliteten Kap Atholl måtte grundet COVID-19-restriktioner udskydes til 2022. Nationalmuseet besøgte Kap Atholl i efteråret 2021 og fremlagt rapport med anbefalinger vedr. kulturbevaring i på lokaliteten. Nationalmuseets konklusion er at den kulturpolitisk set kan frigives til oprydning. Eventuelt videre arbejde på lokaliteterne iværksættes tidligst i 2024.

Lok. 16. Sabine Island: Plan efter 2023 – Sagen afsluttes i 2024

Ejendomsstyrelsen har i 2021 fået udarbejdet en miljøhistorisk gennemgang for Sabine Island, beliggende i Kommune Avannaata. Nationalmuseet besøgte Sabine Island i efteråret 2021 og fremlagde rapport med anbefalinger vedr. kulturbevaring på lokaliteten. Nationalmuseets konklusion er, at den kulturpolitisk set kan frigives til oprydning. Sabine Island havde en kort driftsperiode fra 1959-60 (få og ubetydelige efterladenskaber) og er beliggende i et fredet fuglereservat, hvorfor styregruppen har bedt FES udarbejde udkast til afslutningsnotat for lokaliteten, som forventes at kunne afsluttes uden yderligere indsats. Afslutningsnotat planlægges forelagt styregruppen, jf. ovenfor, i 2024, når format herfor er afklaret.

Status for de resterende fem lokaliteter på besigtigelseslisten (lokalitet 4, 10, 11, 14 og 17)

I forhold til den foreløbige besigtigelsesliste med aktuelt 17 lokaliteter er der fem lokaliteter, som alle ligger på Østkysten i Kommuneqarfik Sermersooq, hvor der endnu ikke er foretaget besigtigelser. De pågældende lokaliteter er: 4. Qutdleq (Loran station), 10. Cape Cort Adeler (vejrmeldestation), 11. Skjoldungen/Lois Boplads (vejrmeldestation), 14. Commanche Bay/Atterbury Dome (Redningsstation) og 17. Orssuiagssuiaq (Loran A – NATO station 1960-77, opereret af Kongeriget).